

غلامرضا یادگارزاده

عضو هیئت علمی سازمان سنجش آموزش کشور

ارزشیابی سنجش

اشاره

همه کسانی که با فرایند تدریس و یادگیری در ارتباط مداوم هستند، کم و بیش با اهمیت سنجش پیشرفت تحصیلی آشنایند. ماجرای سنجش، در تعلیم و تربیت بسیار پرتلاطم است. در برخی از دوره‌ها و خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم، بر عینی بودن نمرات و دقت ابزارهای مورد استفاده برای سنجش، تأکید بسیار زیادی می‌شد. در سال‌های پایانی قرن گذشته، چرخش زیادی صورت گرفت و متفکران تعلیم و تربیت، خطرات سنجش عینی را برای نظام آموزشی گوشزد کردند. از این مباحث که بگذریم، می‌توانیم سنجش را بخشی از نظام آموزشی بدانیم که خود نیازمند پایش و اصلاح است. مقاله کوتاهی که پیش رو دارید، می‌کوشد این موضوع را تا حدی مورد بحث قرار دهد.

کلیدواژه‌ها

ارزشیابی، سنجش، یادگیری، پایش، بهبود کیفیت.

شروع داستان

معلمی در سال اول

خدمتش در یک پایه دوره ابتدایی، پس از طی مقدمات شروع سال، تصمیم گرفت آن چه را در طول تحصیل خودش به عنوان دانشجوی معلمی آموخته بود، به کار گیرد. هرچه فکر کرد که از کجا شروع کند، نتوانست وزن زیادی به اجزا و عناصر فرایند تدریس و یادگیری بدهد. از این رو، با طرح درس شروع کرد. برای تمامی جلسات درس علوم، طرح درس نوشت و تلاش کرد همواره به برنامه خودش وفادار بماند.

چندین سال به همین روند ادامه داد. نتایج کارش

رضایت‌بخش بود. برای تدریس و کلاس رفتن همیشه برنامه‌ریزی می‌کرد؛ هر چند که می‌دید سایر همکارانش خیلی تابع چنین روندی نیستند. او به مرور به اهمیت سنجش در فرایند یادگیری پی برد و آموخت آن چه را معلم در کلاس انجام می‌دهد، می‌توان با اتخاذ تدابیر صحیح سنجش، به بار نشاناند. او از تمام سازوکارهای نظارتی برای کنترل فرایند تدریس و یادگیری استفاده می‌کرد و هیچ‌گاه به این نکته که سنجش نیز به پایش و ارزشیابی نیاز دارد، پی نبرده بود.

در نگاه سنتی، سنجش در گام پایانی فرایند تدریس قرار دارد و با دادن نمره به هر دانش‌آموز و مقایسه و رتبه‌بندی آنان، می‌کوشد کسانی را که از نقطه برش عبور کرده‌اند، شناسایی کند. معلم داستان ما، بعد از مدتی دریافت، در برخی موارد تلاش او در برخورد با فرایند سنجش بی‌نتیجه می‌ماند و از بین می‌رود. دانش‌آموزان با ترس وارد عرصه سنجش می‌شوند و پس از پایان این مرحله، تقریباً تمامی آموخته‌ها را فراموش می‌کنند.

در چنین شرایطی، باید به کل فرایند تدریس و یادگیری شک کرد و تنها سنجش نمی‌تواند مقصر باشد. با قوت گرفتن رویکردهای شناختی در روان‌شناسی تربیتی و تعلیم و تربیت، به مرور دامنه سنجش به کل فرایند یادگیری گسترش یافت. منتقدان جدی نظام آموزش و پرورش رسمی، به شدت شیوه‌های سنتی سنجش را به باد انتقاد گرفتند و متولیان امر را به بازنگری در روال معمول مدارس تشویق کردند. یکی از مواردی

همت مضاعف، کار مضاعف برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرايط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک ساله مجله‌ی در خواستی، به صورت علی‌الحساب به حساب شماره‌ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه‌ی سهره‌آر (سرخحصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت اگست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک پایست‌سفارشی. (کپی‌فیش را نیز خودتونگه دارید.)

نام مجله‌های در خواستی:

- نام و نام خانوادگی:
- تاریخ تولد:
- میزان تحصیلات:
- تلفن:
- نشانی کامل پستی:
- استان:
- شهرستان:

خيابان:

پلاک:

در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده‌اید، شماره اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

- صندوق پستی مرکز بررسی آثار: ۱۵۸۷/۱۵۲۷
- صندوق پستی امور مشترکین: ۱۳۵۹۰/۱۱۱
- نشانی اینترنتی: www.roshdmag.ir
- امور مشترکین: ۰۲۱-۷۷۳۳۶۱۰-۷۷۳۳۵۱۰
- پیام گیر مجله‌های رشد: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

یادآوری:

- هزینه‌ی برگشت مجله در صورت خرابا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده‌ی مشترک است.
- مسایلی شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

عالی

فیلی خوب

فوب

متوسط

بد

منابع

1. Linn, Robert L. (2001). Assessments and accountability (condensed version). Practical Assessment, Research & Evaluation, 7(11). Retrieved October 16, 2010 from: <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=7&n=11>. This paper has been viewed 50,690 times since 1/16/2001.
2. Harlen, Wynne (2007). Criteria for evaluating systems for student assessment. Studies in Educational Evaluation 33 (2007) 15–28.

برنامه‌ی درسی و برنامه‌ی آموزشی اثر مستقیم دارد و ماهیت چنین اثری، به نحوه‌ی اجرای آن وابسته است. لین (۲۰۰۱) در خصوص ارزشیابی از فرایند سنجش در کلاس درس می‌گوید: اجرای صحیح سنجش در فرایند تدریس و یادگیری بسیار مهم است. این امر با توجه به هدف معلم، اهداف نظام آموزشی، میزان مهارت در اجرا و فراهم بودن شرایط اجرا، متفاوت است. او با مقایسه‌ی شیوه‌ی سنجش در چند ایالت، استدلال می‌کند که کیفیت سنجش (چه به صورت پایانی و چه به صورت تکوینی) به بافت نظام آموزشی وابسته است و اگر شرایط کلاس درس برای اجرای اثربخش سنجش فراهم نباشد، معلم نمی‌تواند به صورت صحیح به اجرای آن همت گمارد. او در خصوص نحوه‌ی ارزشیابی فرایند سنجش می‌گوید، در این امر باید به متغیرهایی مانند دانش و توان معلم، بافت کلاس، موضوع درس، کیفیت ابزارها، ویژگی‌های فنی ابزارها، دقت در اجرای سنجش، تجزیه و تحلیل نتایج و بازخورد، و استفاده از منابع سنجش برای بهبود و یادگیری توجه شود.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که گفته شد، سنجش به دلیل ارتباط نزدیکی که با فرایند تدریس و یادگیری دارد، همواره به عنوان سازو کاری برای اطمینان از این که دانش‌آموزان نتوانسته‌اند اهداف یادگیری را تحقق بخشند، مورد استفاده قرار گرفته است. در حالی که سنجش می‌تواند به عنوان بخشی از فرایند آموزشی مورد ارزشیابی و پایش قرار گیرد؛ از این طریق، کاستی‌ها و نقاط ضعف آن اصلاح می‌شود. نحوه‌ی مواجهه‌ی نظام‌های آموزش با سنجش، تا حد زیادی به فلسفه‌ی حاکم بر نظام تربیتی وابسته است. اگر هدف، تربیت افرادی متفکر و کارآمد باشد، خواه ناخواه فرایند سنجش باید بتواند چنین هدفی را پوشش دهد. نحوه‌ی قضاوت در مورد سنجش و فرایند آن نیز به این موضوع وابسته است.

که در بازنگری شیوه‌های سنجش به شدت اثر منفی داشت، پاسخ‌گویی بود. مخالفان تغییر می‌گفتند: کارکرد سنجش در نظام آموزشی اطمینان از اثربخشی آموزش و پاسخ‌گویی است. اگر این روند تغییر کند، چگونه می‌توان مطمئن بود که دانش‌آموزان در یادگیری به اهداف مورد نظر رسیده‌اند. تغییر در فرایند اجرایی سنجش و اندازه‌گیری آموزشی، روندی طولانی و پرفراز و نشیب داشته است؛ به طوری که در برخی موارد، دانش‌آموزان در معرض چندین روش متنوع سنجش (سنتی، جدید و بین این دو) قرار گرفته‌اند.

نکنه قابل قبول در سنجش، تغییر از جهت‌گیری سنجش یادگیری به سنجش برای یادگیری است که اثربخشی آن حداقل در سطوح ابتدایی به کرات مورد تأیید قرار گرفته است. معلم داستان ما پس از برخورد با مسئله‌ی به ثمر نرسیدن زحماتش در فرایند تدریس و یادگیری، به بررسی و ارزشیابی شیوه‌ی سنجشی که به عمل آورده بود، اقدام کرد. برای این کار، یک سلسله بررسی‌های اولیه انجام داد. ابتدا ادبیات سنجش را مطالعه کرد و به این نکته پی برد که حتی روش‌های سنتی را نیز به خوبی به کار نبرده و در این بخش با نواقص جدی مواجه است. بنابراین کوشید تا کمی از وفاداری‌اش به روش‌های سنتی فاصله بگیرد. برای این امر اطلاعاتی را که از منابع متفاوت به دست آورده بود، را با هم تلفیق کرد و با فاصله گرفتن از انجام امتحانات پایانی و به کارگیری روش‌های سنجش تکوینی، تلاش کرد تا فرایند تدریس و یادگیری خود را بهبود بخشد.

سوآلی که در این جا مطرح می‌شود، این است که چه‌طور می‌توان فرایند سنجش را ارزشیابی کرد؟ هارلن (۲۰۰۷) می‌گوید، در ارزشیابی سنجش دو بحث مطرح است: یکی بررسی نظام سنجش، و دیگری بررسی ابزارها و روش‌های سنجش. در ارزشیابی نظام سنجش، او به چهار شاخص کلیدی «روایی، پایایی، اثرات بر مخاطبان و استفاده درست از منابع اشاره می‌کند و می‌گوید، سنجش بر دانش‌آموز، تدریس و یادگیری،